

ROL MODEL KADINLAR: DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA MUHTAR KADINLAR

Ayşe KAŞIKIRIK¹

ÖZ

Eşitlik, özgürlük ve adalet yerelden başlar. Yerel yönetimler, halkla doğrudan temas halinde olan kurumlardır. İnsanlar sokağa çıktığında ilk olarak yerel yönetim birimleri ile karşılaşır. Bu bakımdan, yerel yönetimler daha eşit, adil ve kapsayıcı kentler için büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin yaklaşımları, politikaları ve hizmetleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına, kadın ve kız çocuklarının hayatın her alanında güçlenmesine katkı sunabilir ya da cinsiyet körü politikalar ile mevcut eşitsizliği daha da derinleştirebilir. “Mikro yerel” olarak ifade edebileceğimiz yerelin yereli olan mahalleler hem kadınların yerel yönetimlere giriş kapısıdır hem de eşitliğin inşa edildiği kamusal alanların başında gelmektedir. Köy ve mahalle muhtarlıkları ise eşitliğin yerelleştirilmesinin başat aktörleridir. Ancak, kadınların seçimle ve atama ile gelinen karar alma mekanizmalarındaki eksik temsili sorunu muhtarlık kurumlarında da geçerlidir. Türkiye’ye özgü bir yerel yönetim modeli olan muhtarlık kurumlarında kadınların temsil oranı sadece %3’tür. Hatta, kadın muhtar oranı Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde %3’ün bile altında kalmaktadır. Oysaki, bu bölgelerde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik eğitimden istihdama kadar yaşamın farklı alanlarındaki eşitsizlikler ve ayrımcılıklar yoğun biçimde devam etmektedir. Seçilmiş kadınlar buldukları bölgelerde kadınlar ve kız çocuklar için “rol model” olmaktadır, gelecekte siyasete girmeyi düşünen kadınlar için “yapabilirlik duygusu” yaratmaktadır. Bu makalede, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde’ki kadın muhtarların çalışmalarının kadın ve kız çocuklarının güçlenmesine olan etkisi analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Muhtar, Köy, Mahalle, Muhtar, Yerel Siyaset.

THE ROLE MODEL WOMEN: MUKHTAR WOMEN IN EASTERN AND SOUTHEASTERN ANATOLIA ABSTRACT

Equality, freedom and justice start locally. Local governments are institutions that come into direct contact with the public. When people go out on the street, they first encounter local government units. In this respect, local governments are of great importance for more equal, fair and inclusive cities. In this context, the approaches, policies and services of local governments can contribute to the achievement of gender equality and the empowerment of women and girls in all areas of life. Or it can deepen existing inequality with gender-blind policies. Neighborhoods that are the local of local, which we can describe as “micro-local”, are both the entrance gates for women to local governments and are at the forefront of public spaces where equality is built. Village and neighborhood mukhtars are the main actors of the localization of equality. However, the problem of underrepresentation of women in the decision-making mechanisms by election and appointment is also valid in

¹ *İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi, aysekasikirik@yahoo.com, Orcid ID: 0000-0003-0624-1107*

mukhtarship institutions. The representation rate of women in mukhtarship institutions, which is a local government model unique to Turkey, is only 3%. In fact, the rate of women mukhtar is even below 3% in the Southeast and East Anatolian Regions. However, discrimination against women and girls in different areas of life, from education to employment, continues intensely in these regions. Elected women become "role models" for women and girls in their regions, creating a "feeling of ability" for women who are considering entering politics in the future. In this article, the effect of the work of women mukhtars in the Southeastern and Eastern Anatolian Regions on the empowerment of women and girls is analyzed.

Key Words: Local Politics, Mukhtar, Neighborhood, Village, Woman Mukhtar

GİRİŞ

Yüzyıllardır var olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle kadınlar hayatın hemen her alanında derin eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Kadınlar eğitimden istihdama, bürokrasiden siyasete kadar farklı alanlardaki çok boyutlu ayrımcılıklar ile mücadele etmektedir. Özellikle, kadınların seçimle ve atama ile gelinen karar alma mekanizmalarındaki eksik temsili kronik bir sorun ve temel bir insan hakları ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyaset alanı toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en yoğun ve dramatik yaşandığı alandır. Dünya genelinde kadınların genel veya yerel siyasette eşit temsili çok az ülkede sağlanabilmiştir. Halbuki, kadınların karar alma mekanizmalarında eşit temsili temel bir insan hakkıdır. Demokrasinin özüdür, sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez ögesidir.

Feminist araştırmalar kadınlar üzerindeki erkek egemenliğinin ve kadınlara yönelik eşitsizliklerin temelinde, cinsiyetçi iş bölümünün başka bir ifadeyle kadınların esas olarak yeniden üretici faaliyetlerden sorumlu tutulmasının yer aldığını ortaya çıkarmıştır. Bu olgu kadın hareketlerinin mücadelesi ile uluslararası belgelere taşınmıştır. 1995 yılında Pekin’de toplanan Birleşmiş Milletler 4. Dünya Kadın Konferansında kabul edilen, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik en kapsamlı belge sayılan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu eşitsizliklerin temelinde yatan bu hususa (cinsiyet temelli iş bölümü) dikkat çekmektedir (Toksöz, 2020, s. 131-132). Cinsiyetçiliğin ve erkek egemenliğinin gündelik yaşamda nasıl şekillendiğini anlamak; kadınların nasıl mağdur edildiğine, sömürüldüğüne ve en çarpıcı olanı ise nasıl zulme uğradığına ilişkin bir farkındalık yaratmıştır. Kadınların ataerkiyi yıkabilmesi için değişime kendinden başlaması, diğer bir deyişle bilincini yükseltmesi gerekmektedir (Hooks, 2016, s.19). Bu bağlamda, kadınların yerel siyasette eşit temsil edilebilmesine dair farkındalığın artması ataerki zihniyetin de değişmesine de katkı sağlayacaktır.

“Kadınların temsili” basitçe, seçilmiş kadınların sayısındaki artış ile eş değildir. Gerçek temsilin yolu kadınların ihtiyaçlarını formüle edip politikleştirebilecekleri mekanizmaların varlığından geçmektedir. Biçimsel temsilin ötesinde kadınların cinsleri adına değişim yaratabilecekleri ve konuşma güveni kazanabilecekleri bir “sayısal eşik” değeri vardır. Uluslararası kadın hareketi tarafından geliştirilen, Birleşmiş Milletler’in hedefleri arasında yer alan ve resmi olarak kabul edilen %30’lük “asgari temsil eşiği”ne ulaşmadan kadınların cinsleri adına sorunları ve gereksinimleri temsil etmeleri mümkün görülmemektedir (Alkan, 2004, s.81).

Temelleri 1800'lere dayanan ve Türkiye'ye özgü bir yerel yönetim birimi olan muhtarlık kurumu, nüfusun yarısını oluşturan kadınların yerelde eşit temsiline kapısıdır (Kaşıkırık ve Dokuzcan, 2022: s. 4-6). Bir diğer ifadeyle muhtarlık kurumu, kadınlar için eşitliğe, adalete ve özgürlüğe açılan bir kapı olma potansiyeli taşımaktadır. Her bir kadın muhtar mahallesinde veya köyünde kız çocuklarına bir rol modelidir (Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı, 2021). Muhtarlar bağımsız olarak -doğrudan kendi isimleri ile- aday olmaktadır. Bu durum, kadınlar için “yapabilirlik” duygusu yaratmakta; siyasetteki özgüvenlerini ve cesaretlerini yükseltmektedir. Kadınlar muhtarlığı deneyimledikten sonra belediye meclis üyeliğine, belediye başkanlığına veya başka mekanizmalara adaylığı da düşünebilmektedir.

Vatandaşa en yakın ve erişilebilir yapılar olarak muhtarlık kurumu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin teoriden pratiğe geçmesinde öncü kuruluşlardandır. Ancak, kadınların karar alma mekanizmalarındaki eksik temsil sorunu muhtarlık kurumunda da geçerlidir (Kaşıkırık ve Dokuzcan, 2021, s. 24). Bu çalışmada, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin en yoğun yaşandığı Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri örneklem olarak seçilmiştir. Kadın muhtar sayısı Türkiye ortalamasının altında olan Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu illerindeki kadın muhtarların, yaptıkları çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitliği odağında analiz edilmektedir. Bu çalışma ile kadın muhtarların; yerelde tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesine, eşitliğin mahalle veya köy ölçeğinde sağlanmasına katkı sunup sunmadıklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

1. CİNSİYET VE YEREL SİYASET İLİŞKİSİ: KADINSIZ SİYASET

Feminist bilinç, kadınların haksızlığa uğramış olduklarının farkına varmalarının ve bu haksızlığın doğal değil de toplumsal/kültürel olarak inşa edildiğini kavramalarını içerir. Ama bununla sınırlı kalmaz; bu haksızlığın düzeltilmesi için bağımsız bir biçimde mücadele yürütülerek örgütlenmesine ve bununla birlikte alternatif bir gelecek vizyonu oluşturulmasına kadar uzanır (Berktaş, 2010, s.88-89). Şirin Tekeli'ye göre, “kadın sorunu çok yönlü bir sorundur”. Kadın olarak dünyaya gelmek, insanın yaşantısını her açıdan olumsuz etkileyebilmektedir. Ekonomide, üretim sürecinin tüm aşamalarında kadın emeği daha fazla sömürülmektedir. Toplum yaşantısında asıl yerinin “ailesi, evi” olduğu kanaati yüzünden, eğitim olanaklarına eşit düzeyde erişememektedir. Meslek seçim alanı ve çalışma olanakları daralmaktadır. Her türlü zorluğa rağmen çalışma hayatına katıldığında ücret, terfi ve diğer haklar bakımından eşit koşullardan yararlanamamaktadır (2017, s.3).

Kadın ve erkek olmanın biyolojik bir temeli vardır. Ancak cinsiyet, sadece bu temelden ibaret değildir. Bu temelin üzerine inşa edilen, farklı toplumlara ve farklı zamanlara göre değişen bir örüntü vardır: Toplumsal cinsiyet (Bora, 2010, s.37). Ataerkil yapı, cinsler arasındaki biyolojik farklılık üzerinden hareket ederek erkeğin hep önde olmasına hizmet etmiştir. Bu bağlamda, aile toplumsal cinsiyetin ilk ve önemli taşıyıcısıdır. Ailede ve işyerinde üstlendiği rol kadını ikincil konumda tutmaktadır. Bu rol kadının bilincini ve benliğini belirlemektedir. Kadın emeği değersiz olarak görülmekte ve kadınlara layık görülen işler nitelik gerektirmeyen, düşük ücretli ve hizmete yönelik işler olmaktadır (Çakır, 2021, s. 448-464). Kadınların görünmeyen emeği, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve

cinsiyete dayalı iş bölümü çerçevesinde harcanmaktadır. Kadın emeği görünmezdir, çünkü birincil olarak doğallaştırılmış bir emektir. İkinci nedeni ise kadının emeğinin miktarını gizleyen ev içi çalışma düzenidir. Ev işleri iç içe geçmiştir ve ev içinde mesai saati yoktur. Üçüncü ve en önemli nedeni, kadınların emeği karşılıksız olduğu için bu emek görünmezdir. Kadınlar ücretli olarak bir işte çalışsa da çalışmasa da ev içinde harcadıkları bu emek karşılıksızdır. Üstelik, ücret karşılığı çalışan kadınlar için “çifte mesai” geçerlidir (Acar-Savran, 2008, s.10-11). Tüm bu şartlar kadınları zaman yoksulluğuna sürüklemektedir. Ücretsiz bakım emeğini yüklenen kadınlar için iş dünyasına ve siyasete girmenin koşulları zorlaşmaktadır.

Aile kurumunun genel yapısı içerisindeki erkek egemenliği siyasal alana da yansımaktadır. Kadının siyasette hem niceliksel hem niteliksel olarak sınırlı temsilinin en temel nedenlerinden biri aile kurumunun yapısı ile doğrudan bağlantılı olarak kadının kamusal alanda yer almamasıdır (Yaraman, 2015, s. 23). Kadınlar toplumsal olarak kendisine yüklenmiş olan ücretsiz bakım emeğini omuzlarken, erkekler siyasal alanda var olmuştur. Şüphesiz, yapısal eşitsizliklerin en büyüğü olan ataerkil düzeni ortadan kaldırdığımızda, diğer yapısal eşitsizlikler de sarsılmaya başlayacaktır. Toplumsal cinsiyet açısından eşit bir dünya şüphesiz her açıdan daha eşit bir dünya olacaktır (Mayer, 2019, s. 52).

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2006 yılından itibaren her yıl yayımlanan Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu 4 kategoriye göre ülkeleri sıralamaktadır: “Ekonomik Katılım ve Fırsat, Eğitimsel Kazanımlar, Sağlık ve Hayatta Kalma, Siyasi Güçlenme”. 2021 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’na göre, COVID-19 salgını ile küresel cinsiyet farkının kapatılması 99,5'ten 135,6 yıla yükselmiştir. Dünya genelinde cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu alanlar politika ve ekonomidir. Türkiye için de benzer durum geçerlidir. Türkiye, bu iki alanda (politika ve ekonomi) dünya ortalamasının altında kalmaktadır (WEF, 2021).

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Türkiye küresel cinsiyet eşitliğinde başarılı bir performans göstermemektedir. Siyasi güçlenme puanı hesaplanırken, parlamentodaki kadın temsili, bakanlık pozisyonlarındaki kadınlar ve kadın devlet başkanı olan yıllar (son 50 içinde) dikkate alınmaktadır. Türkiye’nin kadınların siyasi güçlenmedeki durumu pek iç açıcı değildir. En iyi durumda dünya genelinde 89. sırada yer alabilmiştir. 2021 yılında ise 114. sıralaya gerilemiştir.

Tablo 1: Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Siyasi Güçlenme Alt Kategorisinde Türkiye Puanı ve Sıralamaları

Yıl	Ülke Sayısı	Türkiye’nin Sıralaması	Türkiye’nin Siyasi Güçlenme Sıralaması
2006	115	105	96
2007	128	121	108
2008	130	123	106
2009	134	129	107
2010	134	126	99

2011	132	122	89
2012	135	124	105
2013	136	120	103
2014	142	125	113
2015	144	130	105
2016	144	130	113
2017	144	131	118
2018	149	130	113
2020	153	130	109
2021	156	133	114

Kaynak: WEF, 2021.

Yerel yönetimler, kamu hizmetlerini icra etmek üzere kurulan, tüzel kişiliğe sahip olan ve yürütme organları seçimle belirlenen yönetim mekanizmalarıdır. Bu durum, yerel yönetimlere -merkezi yönetimin çeşitli müdahalelerine karşı- güvenli bir alan sağlamaktadır. Mahalle muhtarlığı sosyal bir gerçeklik olarak, merkezi yönetim ile yerel yönetimin kesiştiği noktada faaliyetler yürütmektedir (Arıkboğa, 1999, s. 103). Ancak, tahmin edilenin aksine yerel siyasette toplumsal cinsiyet kalıplarının daha keskin hissedilmesi nedeniyle kadınların temsili parlamentodan daha düşüktür. Oysaki, farklı toplumsal grupların karar alma mekanizmalarında temsil edilmesi, demokrasinin vazgeçilmez koşuludur.

2019 yerel seçim sonuçlarına göre, kadın belediye başkanı oranı %2,95'tir ve sadece 2 büyükşehir belediye başkanı (Aydın ve Gaziantep) kadındır. İl belediye başkanları arasında kadın bulunmamaktadır. Belediye meclis üyeleri arasında kadınların oranı %11'dir. Yerel yönetimlerde kadın temsiline ilişkin dünya ortalaması %26 iken Türkiye bu oranın çok altında kalmaktadır. Halbuki, kadınların yerel yönetimlerdeki temsiline yükselmesi ile yerel eşitlik için önemli kazanımlar elde edildiği tespit edilmiştir (Memiş Parmaksız ve Kalaylıoğlu, 2020, s. 7).

Vatandaşların gündelik hayatlarına en yakın kurumlar olan yerel yönetimler, erkekler tarafından yönetilmektedir. 1930'dan günümüze kadar yapılan yerel seçimlerde 25 binden fazla erkek belediye başkanı seçilirken sadece 167 kadın belediye başkanı seçilmiştir (Kaşıkırık ve Karaoğlu, 2021, s.25). Bu durum aslında, tarih boyunca "erkek başkan" seçtiğimizi göstermektedir. Oysaki, yerel yönetimler siyasete girişin ilk basamağıdır. Kadınların yerel siyasette görünür olması, seslerinin ve sözlerinin daha güçlü çıkması, yerel yönetim mekanizmalarına eşit katılımı ile mümkün olabilir. Dolayısıyla, yerelin kılcalı ve demokrasinin beşiği olan muhtarlık kurumu kadınların yerel yönetimlere giriş kapısıdır.

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları (PODEM) tarafından yapılan "Kadınların Gözünden Türkiye: Siyaset, Ekonomi ve Toplumsal Meseleler" isimli araştırmaya göre, kadınlar kendilerini yerel yönetimlere daha yakın hissetmektedir. Kadınlar yerel siyasetin genel siyasetten daha önemli olduğunu düşünmektedir. Yerel yönetimleri daha ulaşılabilir bulurken, ancak kendilerini yerel

yönetimin bir parçası olarak görmemektedir (2019, s. 42). Muhtarlık, kadınların maddi açıdan güçlü olmayı gerektirmeyen, düşük eğitim ve beceri düzeyi ile kolay aday olabildikleri ve güçlü yönlerinden faydalanabilecekleri bir alandır. Kadınlar muhtarlık kurumu üzerinden siyasi katılımı zorlamaktadır (Yüce Tar, 2016, s. 1183).

2. YEREL YÖNETİMLERDE KADINLARA YER AÇMAK: TARİHSEL PERSPEKTİFTEN MUHTAR KADINLAR

Türkiye’de kadınlar seçme ve seçilme hakkını birçok Avrupa ülkesinden önce kazanmıştır. Kadınlar, 3 Nisan 1930’da Belediye Kanunu’nun kabul edilmesi ile belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir. 26 Ekim 1933 tarihinde, köy muhtar ve heyetlerine seçilme hakkını kazanmıştır. 442 sayılı Köy Kanunu’nun 10. maddesinde “Muhtar, köyün başıdır. Köy işlerinde söz söylemek, emir vermek ve emir yaptırmak muhtarın hakkıdır. Muhtar Devletin memurudur.” ve 20. maddesinde; “Her köyde bir köy derneği, bir köy muhtarı, bir de ihtiyar meclisi bulunur. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köy derneği tarafından ve köylü kadın ve erkekler arasından seçilir.” ifadesi yer almaktadır.

Türkiye’nin ilk kadın muhtarı Gül Esin’dir. 1901 yılında dünyaya gelen Gül Esin, savaşın etkilerinin en yoğun yaşandığı dönemde kendi imkanları ile okuma yazma öğrenmiştir. 1933’te Aydın’ın Çine ilçesine bağlı Demirdere köyünde (Bugünkü Karpuzlu ilçesi), 500 kişinin katıldığı seçimden 7 erkek muhtar adayına karşı en yüksek oyu almıştır ve 32 yaşında muhtar seçilmiştir. Gül Esin’in ifadeleriyle “Muhtarlık için aday olduğumda, bana kimse karşı çıkmadı. Muhtarlığa, o zamanki nahiye müdürümüzün isteği ile girmiştım. İlk kadın muhtar seçildiğim de herkes bana yardımcı oldu. Muhtarlığım sırasında da köydeki kız kaçırma olaylarının önlenmesinde büyük çaba harcadım. Köye yol, köprü ve köy konağı yaptırđım”. Gül Esin, imkânsızlıklar içerisinde mucizeler yaratmış ve kadınlar için rol model olmuştur (Kaşıkırık, 2021). Gül Esin eğitim faaliyetlerine de önem vermiştir. Eğitim alanındaki en önemli çalışması, köydeki kız çocuklarının eğitime katılması için ailelerini ikna etmek olmuştur. Bu amaçla, köyde kız çocuğu olan haneleri tek tek dolaşmıştır (Güneş, 2010, s.181).

Kökleri 19. yüzyıla kadar uzanan muhtarlık kurumunda kadınların temsili yok denecek kadar azdır. Oysaki hem mahalle muhtarlığı hem de köy muhtarlığı vatandaşların karar alma mekanizmalarına katılımında çok önemlidir. 21. yüzyılın değişen ve gelişen koşullarında, muhtarlık kurumu eşitlikçi ve katılımcı bir demokrasinin inşasında anahtar role sahiptir (Dokuzcan, 2021, s.68). Tablo 2’de 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimlerine göre köy ve mahalle muhtarlıklarında kadın temsili yer almaktadır. Kadınlar muhtarlık kurumunda en fazla %3 oranında temsil edilmektedir (Kaşıkırık vd., 2020, s. 30).

Tablo 2. 2009, 2014 ve 2019 Yerel Seçimlerine Göre Köy ve Mahalle Muhtarlıklarında Kadın Temsili

	Toplam	Erkek Muhtar	Erkek Muhtar Oranı (%)	Kadın Muhtar	Kadın Muhtar Oranı (%)
2009					
Köy Muhtarı	34.275	34.210	99,8	65	0,2
Mahalle Muhtarı	18.607	18.178	97,7	429	2,3
2014					
Köy Muhtarı	18.143	18.085	99,7	58	0,3
Mahalle Muhtarı	31.635	31.013	98,0	622	2,0
2019					
Köy Muhtarı	18.196	18.081	99,4	115	0,6
Mahalle Muhtarı	32.019	31.049	97,0	970	3,0

Kaynak: Kaşıkırık vd., 2020, s.30

Farklı nedenlerle boşalan 752 mahalle veya köyde muhtarlık için 6 Haziran 2021 tarihinde ara seçim yapılmıştır. 26 Ekim 2021 tarihli verilere göre, kadın muhtar sayısı 1122'dir. Tablo 3'te kadın muhtar sayısı en yüksek olan 3 il bulunmaktadır. Kadın muhtar oranından İstanbul %18,5 ile birinci sırada, İzmir %9,5 ile ikinci sırada ve Ankara %8,9 ile üçüncü sırada bulunmaktadır (Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu, 2021). 39 ilçesi olan İstanbul'un Beşiktaş ve Kadıköy ilçelerinde kadın muhtarların sayısı erkeklerden daha fazladır. Beşiktaş ilçesinde 23 mahalleden 14'ü (%61), Kadıköy ilçesinde ise 21 mahalleden 12'si (%57) kadın muhtarlar tarafından yönetilmektedir. İstanbul'un 5 ilçesinde (Adalar, Arnavutköy, Bahçelievler, Kağıthane ve Sultanbeyli) bir tane kadın muhtar yoktur (Anadolu Ajansı, 2021a).

Tablo 3. Kadın Muhtar Sayısı En Yüksek Olan İller

İl	Mahalle Sayısı	Kadın Mahalle Muhtarı	Kadın Muhtar Oranı (%)
İstanbul	782	145	18,5
İzmir	1295	123	9,5
Ankara	1425	127	8,9

Kaynak: Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu, 2021

Kadınların muhtar olması, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargıların yıkılması, yerel düzeyde kadın sorunlarının görünürlüğünün artırılması ve çözüm önerileri geliştirilmesi açısından çok önemlidir. Kadın muhtarların deneyimlediği "yapabilirlik hissi" diğer kadınlara da örnek olmakta, ilham vermekte ve "biz de yapabiliriz" duygusu yaratmaktadır. Nihai olarak, mahallelerde kadınların konularına ve sorunlarına yönelik duyarlılığı olumlu yönden etkilemektedir (Kaşıkırık vd., 2020, s. 31).

3. YERELDE KADINLARIN EŞİTLİK MÜCADELESİ: DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA MUHTAR KADINLAR

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki toplam 9 ilin kadın muhtar sayıları Tablo 4'te yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplam 4512 mahalle ve 1349 köy bulunmaktadır. Bu bölgede kadın mahalle muhtarı sayısı 29, kadın köy muhtarı sayısı ise sadece 7'dir. Bölge'nin toplam 36 kadın muhtarı vardır, diğer bir ifadeyle kadın muhtar oranı sadece %0,6'dır. Gaziantep 11 kadın muhtar ile bu bölgede açık ara önde yer almaktadır. Aynı zamanda Gaziantep, başkanı kadın olan 2 büyükşehir belediyesinden biridir. Şanlıurfa ilinde bir tane bile kadın muhtar bulunmamaktadır. Batman, Siirt ve Kilis illerinde sadece bir tane kadın muhtar vardır. 2014 yerel seçimlerinin sonuçlarına göre; Adıyaman, Batman ve Şırnak illerinde bir tane bile kadın muhtar yoktu. 2019 yerel seçimlerinde Adıyaman'dan 5, Batman'dan 2 ve Şırnak'tan 2 kadın muhtar seçildi.

Tablo 4. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kadın Muhtarlar

İl	Mahalle Sayısı	Kadın Mahalle Muhtarı Sayısı	Köy Sayısı	Kadın Köy Muhtarı Sayısı	TOPLAM
Adıyaman	173	3	453	2	5
Batman	136	1	288	1	2
Diyarbakır	1.046	6	-	-	6
Gaziantep	781	11	-	-	11
Kilis	89	3	138	1	4
Mardin	698	5	-	-	5
Siirt	63	-	274	1	1
Şanlıurfa	1.435	-	-	-	-
Şırnak	91	-	196	2	2
TOPLAM	4512	29	1349	7	36

Kaynak: Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu, 2021

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki toplam 14 ilin kadın muhtar sayıları Tablo 5'te belirtilmektedir. Bu bölgede toplam 3546 mahalle ve 3925 köy bulunmaktadır. Kadın mahalle muhtarı sayısı 35 iken kadın köy muhtarı sayısı 39'dur. Bölge'nin toplam 74 kadın muhtarı vardır, diğer bir deyişle kadın muhtar oranı %1 bile değildir. Tunceli ili kadın muhtar sayısı açısından öne çıkmaktadır. Tunceli'de 5 mahalle ve 14 köy muhtarı olmak üzere toplam 19 kadın muhtar vardır. 2014 yerel seçimlerinin sonuçlarına göre; Bitlis, Hakkâri, Iğdır ve Muş illerinde hiç kadın muhtar yoktu. 2019 yerel seçimlerinde, Bitlis'ten 1, Hakkâri'den 1, Iğdır'dan 2 ve Muş'tan 1 kadın muhtar seçildi. 2014'ten 2019'a gelindiğinde, bir tane bile kadın muhtarı olmayan bu illerin kadın muhtar çıkarması gelecek seçimler için umut verici bir gelişmedir.

Tablo 5. Doğu Anadolu Bölgesinde Kadın Muhtarlar

İl	Mahalle Sayısı	Kadın Mahalle Muhtarı Sayısı	Köy Sayısı	Kadın Köy Muhtarı Sayısı	TOPLAM
Ağrı	97	1	563	1	2
Ardahan	40	-	226	3	3
Bitlis	123	-	348	1	1
Bingöl	68	1	320	2	3
Elâzığ	152	1	550	7	8
Erzincan	159	4	522	8	12
Erzurum	1.184	7	-	-	7
Hakkâri	56	1	125	-	1
Iğdır	36	-	161	2	2
Kars	57	2	381	-	2
Malatya	719	9	-	-	9
Muş	121	-	365	1	1
Tunceli	43	5	364	14	19
Van	691	4	-	-	4
TOPLAM	3546	35	3925	39	74

Kaynak: Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu, 2021

Kadın muhtar temsilinde hem Güneydoğu Anadolu Bölgesi hem Doğu Anadolu Bölgesi eşitlikten çok uzaktır ve Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Çoğu ilde sadece 1 tane kadın muhtar bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadın muhtar oranı %1 bile değildir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise kadınlar sadece %1 oranında muhtarlık kurumlarında temsil edilmektedir. Şüphesiz bu durum, çok düşük olan Türkiye genelindeki kadın muhtar ortalamasının bile altındadır.

4. YERELDE DEĞİŞİMİN ÖNCÜSÜ: MUHTAR KADINLAR

Ataerkil yapının ve feodal ilişkilerin devam ettiği coğrafyalarda kadınların mağduriyeti artmaktadır. Kadınlar gündelik yaşamlarını ilgilendiren kararların alındığı yerel karar alma süreçlerine erişememektedir. Oysaki, yerel yönetimlere giriş kapısı olan muhtarlık kurumlarında kadınların eşit düzeyde temsil edilmesi kadınların ihtiyaçlarının ve beklentilerinin dikkate alınması ve çözüme kavuşturulması bakımından önem arz etmektedir.

Eşitlik yerelden başlar. Bu bağlamda, muhtarlık kurumu eşitliğin sağlanmasında öncü olup, önemli fırsatlar içermektedir. Türkiye geneline göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha yoğun yaşandığı Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesinde kadın muhtarlar rol model olarak tabuları yıkmaktadır. Kadınların yerel karar alma mekanizmalarında görünür olması kız çocukları ve kadınlar

için yapabilirlik duygusu yaratmaktadır. Gelecek seçimlerde aday adayı veya aday olma konusunda kadınları cesaretlendirmektedir.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Özgün Yönü

Kadınların yerel yönetimlerdeki temsiline yönelik çalışmaların sayısı fazladır. Ancak, kadın muhtarlar üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Kadın muhtarların mahallelerinde yarattığı etkilerin “kadın ve kız çocukların güçlenmesi” ve “kadın dayanışması” perspektifinden analizine yönelik çalışmaların sayısı ise çok azdır. Bu araştırmanın literatürdeki bu önemli boşluğu doldurması ve kadın muhtarların yaptığı çalışmaların görünür olmasına katkı sunması amaçlanmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi, Sorusu ve Kısıtları

Araştırmanın evrenini Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki tüm kadın muhtarlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde toplam 36 ve Doğu Anadolu Bölgesi’nde toplam 76) oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında bu bölgelerdeki mahallelerin ve köylerin ilk kadın muhtarları veya üst üste uzun dönem muhtarlık yapan kadınlar, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Ancak, bu alandaki verilerin yetersiz olması nedeniyle araştırmanın örneklemini Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden 5 kadın muhtar (Gaziantep’ten 2, Diyarbakır’dan 1, Batman’dan 1 ve Siirt’ten 1) ve Doğu Anadolu Bölgesi’nden 6 kadın muhtar (Ağrı 2, Elâzığ 2, Kars 1 ve Van 1) olmak üzere toplam 11 muhtar ile sınırlı tutulmuştur. Bu araştırmada “Muhtar kadınlar -yaptıkları çalışmalar ile mahallelerindeki veya köylerindeki- kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesine katkı sunmakta mıdır?” temel sorusuna cevap aranmıştır.

Bu çalışmada, kadın muhtarların yaptıkları çalışmalara masa başı araştırmalar üzerinden ulaşılmıştır. Araştırma sırasında pandemi koşulları devam ettiğinden ve çevrimiçi platformlar üzerinden görüşme yapılacak kişilere ulaşılamadığından dolayı bir saha çalışması kapsamında kadın muhtarlarla ve vatandaşlarla derinlemesine görüşmeler veya gözlem yapılamamıştır. Bu durum, çalışmanın temel kısıtını oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Bulguları

Yerel yönetimler siyasal hayata katılımın ilk basamağıdır. Vatandaşlara en yakın hizmet birimleridir. Ülkede siyasal kültürün oluşmasında öncü kuruluşlardandır. Yerel yönetimler birçok araştırmacı tarafından demokrasi okulu olarak kabul edilmektedir. Yerel demokrasinin gelişmesi ulusal düzeyde demokrasinin de ilerlemesini sağlayacaktır (Belli, 2015, s. 84). Bu araştırmada, kadın temsilinin en düşük olduğu bölgelerde, kadın muhtarların mahallerinde veya köylerinde “kadın-erkek eşitliği” odağında yarattığı etkiler -ikincil veriler üzerinden- analiz edilmiştir.

4.3.1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Kadın Muhtarlarının Çalışmaları

Batman’ın Sağlık Mahallesi’nde 7 erkek aday ile yarışan Fatma Türkan, Batman’ın ilk kadın muhtarı olmayı başarmıştır. Muhtar Türkan, kız çocuklarının eğitim hakkına erişebilmesi, kadına yönelik şiddetin sona ermesi, kadın hakları ve özgürlüklerinin tanınması konusunda çaba göstermektedir. Kadına şiddetin önlenmesi için büyük bir kararlılıkla mücadele etmektedir. Aynı

zamanda, kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmesi ve yoksunluklarının azaltılması için somut projeleri (kadın emeğin yönelik dükkânı açılması gibi) bulunmaktadır (Euronews, 2019).

Diyarbakır'ın 6 kadın muhtarından biri olan Dilek Demir, seçildiği ilk gün kadınların yaşadığı mağduriyetleri önlenmesi ve mağdur olanlara yardım edilebilmesi için muhtarlığın duvarına dilek-şikâyet kutusu asmıştır. Böylece, muhtarlığa gelen ihbar mektupları sayesinde 40 kız çocuğunu erken yaşta evlenmekten kurtarmıştır. Muhtar Demir "Hiçbir kız çocuğunun özellikle okuldan alınmaması için yemin ettim. Şu anda gücüm kendi mahalleme yetiyor. Elimden geldiği kadar başka taraflara da yardımcı olmaya çalışıyorum" cümleleri ile kadın muhtar olarak çalışma motivasyonunu ifade etmiştir (TRT Haber, 2021).

Gaziantep'in Güneykent Mahallesi muhtarı olan Hatice Hortoğlu, mahallelinin ihtiyaçlarını doğru anlayabilmek ve çözüm sunabilmek için 4 dil (İngilizce, Fransızca, Kürtçe ve Arapça) öğrenmiştir. Mahallesinde farklı ülkelerden çok sayıda yabancı yaşadığını ve özellikle binlerce öğrencinin olduğunu ifade eden muhtar, onların sorunları ile ilgilenmek ve yardımcı olmak için çalışmaktadır (Gaziantep Güneş, 2021). Gaziantep'in İslâhiye ilçesi Türkbahçe mahallesi muhtarı olan Gülay Çetin, 71 mahallesi bulunan ilçenin tek kadın muhtarı olup muhtarlığın bir erkek işi olarak görüldüğünü ifade ediyor. "Erkek işi kadın işi diğer ayırt etmeden bütün işleri yapmaya çalışıyoruz. Eşim de bana destek oluyor" diyerek birçok tabuyu yıkıyor (HaberTürk, 2019).

Siirt'in Atalay Köyü'nün muhtarı olan Defne Berivan Demir, Siirt'in ilk kadın muhtarı olarak kayıtlara geçmiştir. Köydeki tüm kadınlar ile dayanışma göstermektedir. Köye bir çocuk parkı yapmış ve köyün kanalizasyon sorununu çözmek için sistemi köylüler ile kurmuştur. "Adaylık sürecimde çevredekiler *erkek mi yok kadın muhtar olacak* dediler. Çok konuşuldu. Yaptıklarım da duyulunca takdir etmeye başladılar. Birçok köyde keşke bizim de muhtarımız kadın olsa diyerek takdir etmeye başladılar. Doğuda kadın olmak zor. Kamuda çalışmak veya kamu görevi üstlenmek doğuda zor. Ama birtakım şeyleri aştık. Sen bir şeyler yapabiliyorsan seni takdir ediyorlar. Yapamayınca zaten biz demiştik kadın yapamaz." cümleleri ile doğuda kadın muhtar olmanın zorluklarını ifade etmektedir (Kısa Dalga, 2021).

4.3.2. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Kadın Muhtarlarının Çalışmaları

Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesi Hasankeyf Mahallesi'nin muhtarı olan Mesmegül Özdemir, çalışmaları ile kadınlara karşı önyargıları kırmaktadır. "Aday olduğum zaman bu kadındır, kadınların aklını bize karşı dolduracak, huzurumuzu bozacak diyorlardı. Fakat muhtar olduktan sonra tüm bunların doğru olmadığını anladılar. Mahallede ailelerin birçok sorununa çözüm buluyorum şimdi." diyerek muhtar olması ile mahalledeki insanların bakış açısındaki değişimi anlatmaktadır (Hbr Çaldıran, 2021). Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinin Dalbahçe köyünün muhtarı Meryem Önkür, kadınların muhtar olabileceğini göstermek ve köyündeki sorunları çözmek için amacıyla aday olmuş. Köylülerin "muhtarlık zordur, kadınlar yapamaz" sözlerini dikkate almadan ve tüm ön yargılara karşı seçim çalışmalarını 6 erkek adaya karşı başarıyla yürütmüş. "Kadınlara örnek olmak istiyorum" diyerek elinden geldiğince başta kadınlar olmak üzere herkese yardımcı olmaya çalıştığını ifade etmiştir.

Kadınların bir sorunları ve talepleri olduğunda kendisini rahatlıkla arabildiğini vurgulamıştır (Anadolu Ajansı, 2021b).

Elâzığ'ın ilk kadın muhtarı olan Emine Altuntaş, kadınların kendi ayakları üzerinde durmasının, kendi çabalarıyla birşeyler yapmasının, kimseye muhtaç olmamasının ve ekonomik özgürlüğünü kazanmasının önemini vurgulamaktadır. Köyün "Emine ablası" olan muhtar, yaptığı çalışmaları, girişkenliği ve konuşmaları ile hem kendi kızlarına hem de bütün kız çocuklarına rol model olmaktadır (HaberTürk, 2022). Elazığ'ın Beydağı köyüne muhtar olan Gülizar Demirpolat, "kadın başına ne yapabilir" sözlerini önemsemeyerek, köyün sorunlarını arkasına aldığı kadınların desteğiyle çözmüştür. Kendi ifadesiyle 'kadın dayanışması' ile kadınlarla el ele vererek köyün sorunlarına eğilmiştir (İnternet Haber, 2021).

Kars'ın Merkez Mahallesi'nin dört dönemdir muhtarı olan Besra Uluçay, muhtarlık bürosunu ev ortamına çevirmiş ve kadınların düşüncelerini rahat bir şekilde dile getirdiği ortam haline getirmiştir. Böylece, muhtarlıkta kadınlar bir araya gelerek hem mahallenin sorunlarını çözüyor hem de boş zamanlarını birlikte geçirerek değerlendiriyormuş. Aynı zamanda mahallede, çok sayıda sosyal sorumluluk projesine öncülük etmiş ve muhtarlığın kamu kurum ve kuruluşlarına sunduğu projeler ile "Çok Amaçlı Kadın Dayanışma Merkezi" için yer tahsisi yapılmış (Kars Haber Ajansı, 2019).

Van'ın ilk kadın muhtarı olan Cumhuriyet Mahalle Muhtarı Leyla Tanrıtanır, bulunduğu bölgenin ataerkil ve feodal yapının hâkim olduğu bir bölge olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, kadınların önünün açılması ve mahallesine bir kadın elinin değmesi düşüncesinden hareketle aday olduğunu belirtmiştir. Bölgedeki kadınların sorunlarını "kadın muhtar" oldukları için kendilerine daha rahat ifade ettiklerini söylemiştir. Kadınlar, kadın muhtarların kurumlarda daha aktif olabileceğini düşünüyormuş ve daha önce dile getiremedikleri taleplerini iletliyormuş (NTV, 2021).

Araştırmanın bulgularına göre, kadın muhtarlar daha adaylık aşamasından itibaren çok boyutlu eşitsizliklere, ayrımcılıklara ve cinsiyetçi tutumlara yoğun olarak maruz kalmıştır. Birçok kadının muhtar olma motivasyonu, kadınların ve kız çocuklarının yaşamın her alanında güçlenmesi ve böylece herkes için daha yaşanabilir mahaller veya köyler inşa edilmesi olmuştur. Şüphesiz, kadın muhtarlar yerel siyaseti zenginleştirmektedir, demokratikleştirmektedir ve güçlendirmektedir. Kadın muhtarlar ile daha eşit ve kapsayıcı mahallere veya köylere bir kapı açılmaktadır. Bir diğer ifadeyle muhtar kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin mahalle veya köy ölçeğinde tesis edilmesinde lokomotif olmaktadır.

SONUÇ

Dünya genelinde kadınların karar alma mekanizmalarındaki eksik temsili yaygın bir insan hakları ihlalidir ve bu sorunun temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bulunmaktadır. Bürokrasiden akademiye, genel siyasetten yerel siyasete kadar hayatın her alanında kadınların eksik temsili kronik bir sorundur. Bir başka ifadeyle, erkek egemen bakış açısı ve toplumsal önyargılar nedeniyle kadınların siyasetteki durumu eksik temsilin de ötesindedir. Kadınlar "erkek siyasette" var olabilmek için daha aday adaylığı sürecinden itibaren zorlu engellerle karşılaşmakta ve uzun soluklu mücadeleler

vermektedir. Böylece kadınlar, daha siyasete giriş aşamasında bile şiddetin farklı türlerine (psikolojik, ekonomik, mobbing, dijital şiddet, ısrarlı takip vb.) sıklıkla maruz kalmaktadır.

Kadınların karar alma mekanizmalarındaki eksik temsil sorunu yerel yönetimlerin ve demokrasinin beşiği olan muhtarlık kurumlarında da geçerlidir. Hem mahalle muhtarlıklarında hem köy muhtarlıklarında kadın temsilinin düşüklüğü ayrıca dikkat çekmektedir. Oysaki, eşitlik yerelden ve yerinden başlar. Mahalle düzeyinde sağlanan eşitlik, kadınların ve kız çocuklarının hizmetlere, imkanlara ve fırsatlara erişimini kolaylaştıracaktır. Kadınların daha eşit, kapsayıcı ve özgür bir ortamda yaşamlarını sürdürmelerine olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda, kadınların seslerinin ve sözlerinin daha gür çıkmasına; ihtiyaçlarının ve beklentilerinin daha görünür olmasına katkı sunacaktır.

Her coğrafyada olduğu gibi Türkiye’de de kadın olmak zordur. Ancak, Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da kadın olmak daha zordur. Hem ataerkil düzen hem feodal sistem özellikle kırsal yerleşim yerlerinde etkisi halen yoğun bir şekilde hissettirmektedir. Bu bölgelerde, kadınların doğum oranı Türkiye ortalamasının üstündedir. Çocuk yaşta evlilikler yaygındır. Kadınların ücretsiz bakım emeği (temizlik, yemek, çocuk, engelli, yaşlı bakımı vb.) yükü daha fazladır. Genel ve yerel siyasette kadınların temsili çok düşüktür. Kadınların eğitime, sağlığa, iş imkanlarına ve kamusal alana erişimi kısıtlıdır. Halbuki, kız çocukları eğitime erişebildiğinde, siyasetten iş hayatına kadar hayatın her alanında aktif rol alma potansiyeline sahip olacaktır.

Bu makalede, kadın muhtar temsilinin düşük olduğu Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki kadın muhtarların mahallelerinde veya köylerinde kadın-erkek eşitliği odağındaki çalışmalarının yarattığı etkiler, toplumsal cinsiyet eşitliği odağında analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, kadın muhtarların yerelde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ve kız çocukların gündelik hayatın tüm alanlarında güçlendirilmesi için çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir. Kadın muhtarların özellikle bu bölgelerde yaygın olan çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi, kız çocuklarının eğitime katılması, kadına karşı her türlü şiddetin önlenmesi başta olmak üzere kadınların hayata eşit katılımına yönelik çalışmalarını büyük bir kararlılıkla yürüttükleri belirlenmiştir.

Özet olarak, kadın muhtarlar aracılığı ile kadınların ve kız çocuklarının sorunları daha görünür olmakta ve bu sorunlara yönelik somut çözüm önerileri geliştirilmektedir. Mahallede veya köyde ikamet eden kadınlar kendilerini kadın muhtarlara daha yakın hissetmekte ve sorunlarını daha kolay aktarmaktadır. Aslında kadın muhtarlar sadece kendi mahallerine veya köyelerine değil, yapabildikleri ölçüde yakın mahallelerde veya köylerde ikamet eden kadın ve kız çocuklarına da destek olmaktadır. Böylece, mahallerinde ve köyelerinde rol model olarak kadın ve kız çocuklarını cesaretlendirmektedir.

Son söz, nüfusun ve dolayısıyla seçmenlerin yaklaşık olarak yarısını oluşturan muhtarlık kurumlarında eşit temsil edilmesi temel bir insan hakkıdır. Yerel düzeyde kadınların gücünden ve potansiyelinden faydalanmadan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ve hayatın tüm alanlarında eşit temsili sağlanması mümkün değildir. Daha eşit ve kapsayıcı bir dünya yerelden ve yerinden başlar. Bu bağlamda, muhtarlık kurumları kadınların yerel

yönetimlere ve dolayısıyla siyasete giriş kapısıdır. Kadın muhtar sayısının artması kadınların ve kız çocuklarının hayatın her alanında eşitliği için önemli bir kazanımdır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin daha yoğun hissedildiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kadınların mahalleden veya köyden başlayarak eşit temsil edilmesi için öncelikle kadınların ve kız çocuklarının eğitime eşit erişimi güvence altına alınmalıdır. Ardından, kadınlar istihdamda yer almalı ve ekonomik özgürlüğünü kazanmalıdır. Bu alt yapı oluşmadan siyasete girebilmek, aday olabilmek ve seçilebilmek çok zordur. Ayrıca, siyasi partiler milletvekili ve belediye meclisi aday listelerini bir kadın ve bir erkek olacak şekilde (fermuar sistemi) hazırlamalıdır. Bununla birlikte, bölgede hali hazırda muhtar, milletvekili, belediye meclis üyesi, belediye başkanı olan veya siyasi partilerin il/ilçe merkezlerinde aktif siyaset yapan kadınlar, siyasete girmek isteyen kadınlara mentorluk yapmalıdır. Şüphesiz, kadın dayanışmasının gücü ile siyasete girişin yolları kısmen de olsa kolaylaşacaktır.

Ezcümle; yerel eşitliğin sağlanması için kadınlar muhtarlık kurumlarında “eşit temsil” edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar-Savran, G. (2008). İkinci Basıma Önsöz. G. Acar-Savran ve N. Tura Demiryontan (Yay. Haz.). Kadının Görünmeyen Emeği içinde (s.9-16). İstanbul: Yordam Kitap.
- Alkan, A. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?. Birikim Dergisi, Sayı 179, 78-83.
- Anadolu Ajansı (2021a). Beşiktaş ve Kadıköy'de Muhtarlık Mührü Daha Çok Kadınlarda. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/besiktas-ve-kadikoyde-muhtarlik-muhru-daha-cok-kadinlarda/2396022#>. Erişim Tarihi: 11.02.2022.
- Anadolu Ajansı (2021b). Doğubayazıtlı genç kız muhtarlık yaptığı köye hizmet için çabalıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/dogubayazitli-genc-kiz-muhtarlik-yaptigi-koye-hizmet-icin-cabaliyor/2396447>. Erişim Tarihi: 12.05.2022.
- Arıkboğa, E. (1999). Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış. Çağlar Yerel Yönetimler Dergisi, 8(3), 103-125.
- Belli, A. (2015). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. Yasama Dergisi, 31, 65-88.
- Berktaş, F. (2010). Tarihin Cinsiyeti, 3. Baskı, Metis Kitap.
- Bora, A. (2010). Kadınların Sınıfı, 3. Baskı, İletişim Yayınları.
- Çakır, S. (2021). Feminizm: Aterkil İktidarın İnşası. 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla: Modern Siyasal İdeolojiler (11. Baskı) içinde (s.415-475), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dokuzcan, H. (2021). Yerelde Eşitlik Mücadelesi: Muhtar Kadınlar. Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset II (1. Baskı) içinde (s. 67-80), Transnational Press London.
- Euronews (2019). Fatma Türkan: Batman'da Tabuları Yıkan Kadın Muhtar. <https://tr.euronews.com/2019/04/03/fatma-turkan-batmanda-tabulari-yikan-kadin-muhtar-31-mart-yerel-secimleri>. Erişim Tarihi: 13.02.2022.

- Gaziantep Güneş (2021). Kadın Muhtarın Büyük Başarısı. <https://www.gaziantepgunes.com/haber/7108447/kadin-muhtarin-buyuk-basarisi>. Erişim Tarihi: 15.05.2022.
- Güneş, G. (2010). Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım). Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 9 (20), 171-190.
- HaberTürk (2019). Hem anne, hem muhtar hem de inşaat ustası İlçenin tek kadın muhtarı inşaat ustalığı yapıyor. <https://www.haberturk.com/gaziantep-haberleri/74298334-hem-anne-hem-muhtar-hem-de-insaat-ustasiilcenin-tek-kadin-muhtari-insaat-ustaligi-yapiyor>. Erişim Tarihi: 10.05.2022.
- HaberTürk (2022). Elazığ'ın ilk kadın muhtarıydı, koltuğu eşinden devraldı, köyün Emine ablası oldu. <https://www.haberturk.com/elazig-haberleri/95311180-elazigin-ilk-kadin-muhtariydi-koltugu-esinden-devraldi-koyun-emine-ablasi-oldu>. Erişim Tarihi: 10.05.2022.
- Hbr Çaldıran (2021). Ağrılı Kadın Muhtar Halkın Gönünü Kazandı. <https://hbrcaldiran.com/haber/6613725/agrili-kadin-muhtar-halkin-gonlunu-kazandi>. Erişim Tarihi: 12.02.2022.
- Hooks, B. (2016). Feminizm Herkes İçindir, BGST Yayınevi.
- İnternet Haber (2021). Alkışlanacak başarı! Elazığ'da 'kadın başına ne yapabilir' sözüne aldırış etmedi. <https://www.internethaber.com/alkislanacak-basari-elazigda-kadin-basina-ne-yapabilir-sozune-aldiris-etmedi-2175612h.htm>. Erişim Tarihi: 10.05.2022.
- Kars Haber Ajansı (2019). Kars'ın Başarılı Kadın Muhtarı Besra Uluçay 4. Döneme Girdi. https://www.kha.com.tr/kars-in-basarili-kadin-muhtari-besra-ulucay-4-doneme-girdi_31188.html. Erişim Tarihi: 12.05.2022.
- Kaşıkırık, A. (2021). 6 Haziran 2021: Kadınlara Daha Çok Muhtarlık Kapı'sı Açmanın Tam Zamanı!. <https://ulesam.org/6-haziran-2021-kadinlara-daha-cok-muhtarlik-kapisi-acmanin-tam-zamani.html>. Erişim Tarihi: 30.01.2022.
- Kaşıkırık, A. ve Dokuzcan H. (2021). Küresel Sorunlara Mahalli Çözümler: Katılımcı Perspektifle Salgına Dirençli Mahalleler İnşa Etmek. Uluslararası Eşitlik Politikaları Dergisi, 1(1), 20-31.
- Kaşıkırık, A. ve Dokuzcan, H. (2022). Kadınların Yerel Yönetimlere Giriş Kapısı “Muhtarlık” Kurumu: Bir Kapı'da Sen Aç Kampanyası Örneği. Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi, 4 (1), 4-16.
- Kaşıkırık, A. ve Karaoğlu, N. (2021). Yerel Siyasette Kadının Adı Neden Yok?. Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları.
- Kaşıkırık, A., Dokuzcan H., Akpınar, İ.E. ve Karaoğlu, N. (2020). 2019 Yerel Seçimlerine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak. Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları.
- Kısa Dalga (2021). Siirt'in Tek Kadın Muhtarı Berivan: "İtiraz Etmişlerdi, Şimdi ÖrnTİKek Alıyorlar", https://kisadalga.net/haber/detay/siirtin-tek-kadin-muhtari-berivan-doguda-kadin-olmak-zor_14091. Erişim Tarihi: 13.02.2022.

- Koray, M. (2020). Sosyal Politika, Güncellenmiş 6. Baskı, İmge Kitabevi.
- Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı (2021). <https://www.esitlikvekapsayicilikagi.org/1-kapida-sen-ac/>. Erişim Tarihi: 01.02.2022.
- Mayer, C. (2019). Cinsiyet Eşitliği Dünyayı Nasıl Kurtaracak, İletişim Yayınları.
- Memiş Parmaksız, E. ve Kalaycıoğlu, Y. (2020). Yerel Yönetim ve Hizmetlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. UN Women.
- NTV (2021). Van'daki kadın muhtarlar vatandaşların sorunlarıyla yakından ilgileniyor. <https://www.ntv.com.tr/yerel-haberler/van/vandaki-kadin-muhtarlar-vatandaslarin-sorunlariyla-yakindan-iligileniyor,6vCNmN9xSkKF87LjqBytFA>. Erişim Tarihi: 13.05.2022.
- PODEM (2019). Kadınların Gözünden Türkiye: Siyaset, Ekonomi ve Toplumsal Meseleler. <http://podem.org.tr/researches/kadinlarin-gozunden-turkiye-siyaset-ekonomi-ve-toplumsal-meseleler-2/>.
- WEF (2021). Global Gender Gap Report 2021, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>.
- Yaraman, A. (2015). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Dışiliksiz Siyaset, 2. Basım, Bağlam Yayınları.
- Yüce Tar, Y. (2016). “Partisiz Siyaset: Muhtarlık”; Kadınların Siyaseti İçin Bir İmkân Mı? Samsun İli Kadın Muhtarları ve Kadın Muhtar Adayları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (42), 1173-1184.
- Tekeli, Ş. (2017). Feminizmi Düşünmek, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TRT Haber (2021), Kadın Muhtar 40 Kız Çocuğu Gelin Olmaktan Kurtardı, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/kadin-muhtar-40-kiz-cocugu-gelin-olmaktan-kurtardi-630825.html>. Erişim Tarihi: 31.01.2022.
- Toksöz, G. (2020). Sayıların Kadın Mücadelesindeki Yeri. Türkiye’de Feminist Yöntem (1. Baskı) içinde (123-144), Metis Yayınları.
- Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu. Erişim Tarihi: 26.10.2021.
- 442 sayılı Köy Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>.